

ДЗВЕ КРАІНЫ – ДЗВЕ СІСТЭМЫ

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ ФРГ І ГДР (1949–1990 ГАДЫ): ПАРАЎНАЛЬНЫ АНАЛІЗ

Міхаіл СТРАЛЕЦ,
доктар гістарычных
навук, прафесар

Сёлета спаўняецца 60 гадоў з дня ўтварэння Федэратыўнай Рэспублікі Германія. Гэта дзяржава прайшла складаны і вельмі павучальны для нас шлях, практычна з нуля аднавіўшы эканоміку і прамысловасць, разбураныя ў выніку Другой сусветнай вайны. Асабліва паказальнымі былі поспехі ФРГ на фоне яе суседкі – Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, якая абрала сацыялістычную мадэль развіцця. Паспрабуем параўнаць сацыяльна-эканамічныя дасягненні дзвюх краін.

ПАСЛЯВАЕННЫ КРЫЗІС

Стартавыя ўмовы развіцця германскай эканомікі ў пасляваенны час былі выключна цяжкія. Аб'ём прамысловай прадукцыі ў 1946 годзе на 67 % саступаў узроўню 1938 года [2]. У катастрофічнай сітуацыі знаходзіўся аграрны комплекс. Скарачэнне германскага прадпрыемальніцкага корпуса ў першую чаргу закранула тых немцаў, якія па сваіх даходах былі вельмі далёкія ад бізнес-эліты. Па ключавых таварных пазіцыях, найперш запатрабаваных насельніцтвам, попыт у шмат разоў перавышаў прапанаванне. Жудасныя маштабы набыла інфляцыя. Ад Трэцяга рэйха новыя ўлады атрымалі ў спадчыну доўг на астранамічную суму 377 млрд. марак [3].

Сітуацыя на захадзе Германіі вызначалася двума спецыфічнымі момантамі. Па-першае, значныя маштабы набылі ўцёкі немцаў з усходняй, савецкай, зоны акупацыі ў адну з заходніх. Па-другое, у заходнія зоны перш за ўсё перасяляліся немцы, выгнаныя з усходніх рэгіёнаў былога Трэцяга рэйха. Гэта вяло да рэзкага росту спажываўчых прадметаў першай неабходнасці і дадаткова абвастрала надзвычай напружаную сітуацыю на рынку працы. Перад акупацыйнымі ўладамі, мясцовымі адміністрацыйнымі структурамі Заходняй

Германіі паўстала пытанне: «Што рабіць?» Амерыканцы ўзялі прадукцыйны па сваіх наступствах курс на рэалізацыю ў заходніх зонах акупацыі плана Маршала. Ужо з 1948 года з боку ЗША пачалася моцная фінансавая падпідтрымка рэгіёнаў, якія праз год склалі Федэратыўную Рэспубліку Германіі. Сумарныя памеры гэтай дапамогі ў 1948–1951 гадах дасягнулі 2,4 млрд. долараў [5, с. 37].

Чалавека, якому амерыканцы дазволілі ажыццяўляць лёсавызначальныя сістэмныя эканамічныя пераўтварэнні ў Заходняй Германіі, звалі Людвіг Эрхард. Упершыню ён гучна пра сябе заявіў як аўтар знакамітай рэформы 1948 года. Ён у той час займаў пасаду эканамічнага дырэктара Бізоніі (аб'яднанай зоны акупацыі Германіі войскамі ЗША і Вялікабрытаніі).

Ідэалагічнай асновай рэфарматарскіх захадаў Л. Эрхарда стала яго ўласная канцэпцыя сацыяльнай рыначнай гаспадаркі. Ён разглядаў чалавека не як сродак, а як мэту эканамічнай палітыкі. Чалавечэе вымярэнне гэтай палітыкі мела тры аспекты. Першы з іх – канкрэтны чалавек. Другі – сям'я, для якой гэты чалавек выступае кармільцам. Трэці аспект – страта (слой) у структуры грамадства, да якой чалавек непасрэдна належыць. Чалавек як суб'ект эканамічнага жыцця абірае тыя аптымальныя варыянты паводзін, дзеянняў, якія ўлічваюць інтарэсы суб'ектаў, што прысутнічаюць у трох названых аспектах. Гэты варыянт паводзін павінен уключаць у сябе максімальную аддачу для ўласнага, сямейнага бюджэту, высокую адказнасць за напаўненне рэальным зместам свайго функцыянальнага прызначэння ў эканамічнай сферы. У аналізуемай канцэпцыі эканоміка разглядаецца скрозь прызму ключавой агульначалавечай каштоўнасці – свабоды. Галоўным зместам рэформы 1948 года было ўвядзенне дойчмарак замест рэйхсмарак, якія ў той час ужо ўспрымаліся насельніцтвам як «фанцікі». 24 чэрвеня 1948 года эканамічны дырэктар Бізоніі замацаваў сваім подпісам

закон аб прынцыпах гаспадарчай структуры і палітыцы цэн. Цэны выключаліся са сферы дзяржаўнага рэгулявання, лёс рэсурснай базы залежаў палкам ад эканамічнага абгрунтавання [5, с. 39]. Яшчэ да ўзнікнення ФРГ быў адрэгуляваны комплекс пытанняў, звязаных з паступленнем у бюджэт адлічэнняў ад суб'ектаў гаспадарання, іх фінансавай падтрымкай, увядзеннем нізкай стаўкі банкаўскага працэнта, дэманопалізацыяй [4].

Калі ў 1949 годзе пачалася гісторыя Федэратыўнай Рэспублікі Германіі, Л. Эрхард адразу ж ўзначаліў эканамічнае ведамства краіны. Пры падтрымцы Конрада Адэнаўэра (федэральны канцлер у 1949–1963 гадах) ён актыўна, настойліва, мэтанакіравана напайнаў рэальным зместам сваю канцэпцыю сацыяльнай рыначнай гаспадаркі. У 1963 годзе Л. Эрхард стаў кіраўніком федэральнага ўрада і выконваў канцлерскія паўнамоцтвы да 1966 года.

У адрозненне ад ФРГ у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, якая была ўтворана 7 кастрычніка 1949 года, з самага пачатку рэалізавалася савецкая мадэль дзяржаўна-манапалістычнага сацыялізму. Пралогам менавіта такіх сацыяльна-эканамічных рэалій у гэтай краіне з'явілася палітыка Савецкай ваеннай адміністрацыі ў Германіі (СВАГ) у 1945–1949 гадах [1, с. 166].

ВЫНІКІ РЭФОРМАЎ

Ужо ў пачатку 1950-х гадоў ФРГ адчула першыя істотныя вынікі сацыяльна-эканамічнай палітыкі Адэнаўэра – Эрхарда. Другі год свайго існавання Заходняя Германія распачала без таварнага дэфіцыту, з устойлівым вяртаннем да даваеннага паказчыка валавога аб'ёму вытворчасці ў прамысловым комплексе, з ростам рэальнай заробатнай платы, з дадатнай дынамікай па такому паказчыку, як прадукцыйнасць працы, з пераадоўваннем гіперінфляцыі. Трэці год гісторыі Бонскай рэспублікі адметны спрыяльнай для бундэсбюргераў тэндэнцыяй у сістэме цэнаўтварэння. Калі раней бундэсбюргер атрымліваў зарплату і, непакоячыся, што яна неўзабаве ў пэўнай меры абясцэніцца, па максімуму затаварваўся, то цяпер была іншая сітуацыя. Цэны павышаліся ўсё радзей,

што давала падставы ўсё больш грошай зарэзерваваць для будучага купляння [7]. Бюргеры яшчэ больш былі задаволены ўладамі ў 1953 годзе, калі адбыліся другія парламенцкія выбары. З максімальнай карысцю для эканомікі была выкарыстана кан'юнктура, звязаная з вайной у Карэі ў 1950–1953 гадах. У год парламенцкіх выбараў уваходзіла краіна, якая больш вывозіла таварнай масы, чым увозіла. Моцны рост эканомікі, яе канкурэнтаздольнасць, жорстка ўстаноўлены курс дойчмаркі адносна амерыканскага долара (4,2:1) давалі магчымасць прагназаваць замцаванне гэтай надзвычай важнай тэндэнцыі. Урад К. Адэнаўэра вельмі абгрунтавана падыхоў да вызначэння межаў дэцэнтралізацыі ў сацыяльна-эканамічнай сферы, настойліва і паслядоўна адмаўляючыся распаўсюдзіць яе на энергетыку, галіну грамадскага транспарту, аграрны комплекс, рэгуляванне пытанняў сьвядоўні попыту і прапанавання на жыллё. Такая палітыка бліскуча спрацавала ў інтарэсах краіны.

У сацыяльным курсе федэральнага ўрада прынцыпова важныя былі два наступныя моманты. Быў юрыдычна абгрунтаваны сумесны ўдзел працаатрымальнікаў у кіраванні вытворчасцю. Першы закон такога кшталту ад 21 мая 1951 года, але ён распаўсюджваўся выключна на суб'екты гаспадарання, якія адносіліся да цяжкай прамысловасці. Прыняцце ўніверсальнага закона, які ахопліваў увесь вытворчы комплекс, адбылося ў 1952 годзе. Палепшыла матэрыяльнае становішча многіх бундэсбюргераў рэалізацыя закона ад 14 жніўня 1952 года аб выраўноўванні цяжкасцей, выкліканых ваеннымі разбурэннямі [3].

Таму невыпадкова, што кіруючаму блоку ХДС/ХСС зусім крыху не хапіла для дасягнення абсалютнай большасці па выніках парламенцкіх выбараў 1953 года. Аднак гэты рубаж быў узяты праз чатыры гады. Трыумф 1957 года тлумачыўся новымі плённымі крокамі на шляху да пераўтварэння ФРГ у эканамічнага гіганта. На момант выбараў у бундэстаг краіна па прамысловому патэнцыялу ўваходзіла ў тройку лідэраў у несацыялістычнай прасторы, прапускаючы наперад толькі ЗША і Вялікабрытанію. Моцным аргументам эканамічнай палітыкі Бонскай рэспублікі стаў хуткі рост

СТРАЛЕЦ

Міхаіл Васільевіч.

Нарадзіўся ў 1959 годзе ў г. Любань Мінскай вобласці. У 1981 годзе скончыў гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

У 1981–1987 гадах выкладаў гісторыю і грамадазнаўства ў сярэдніх школах Любанскага раёна. З 1987 года працуе ў Брэсцкім дзяржаўным тэхнічным універсітэце, дзе прайшоў шлях ад асістэнта да прафесара. Доктар гістарычных навук, прафесар.

Стажыраваўся ў Мюнхенскім інстытуце сучаснай гісторыі, Акадэміі сучасных палітычных працэсаў фонду Х. Зайдэля (Мюнхен, ФРГ). Аўтар больш як 250 публікацый, у тым ліку 12 кніг.

Галіна навуковых інтарэсаў – германістыка, даследаванне гісторыі ФРГ з 1949 па 1990 год.

золатавалютных рэзерваў, якія па аб'ёмах саступалі толькі ЗША [2].

Кардынальна змянілася сітуацыя на рынку працы. У час станаўлення Бонскай рэспублікі для ўрада К. Адэнаўэра галаўным болей былі два мільёны беспрацоўных бундэсбюргераў. У час другой легіслатуры (легіслатура – тэрмін паўнамоцтваў, а таксама перыяд дзейнасці выбарнага органа; назва заканадаўчых органаў у некаторых краінах. – **Заўвага рэд.**) федэральныя ўлады сутыкнуліся з процілеглай праблемай: на рынку працы попыт устойліва аспрэджваў прапанаванне.

У адрозненне ад ФРГ дасягненні ГДР у сацыяльна-эканамічнай галіне ў 1949–1957 гадах былі на парадак менш важкія. Буйныя пралікі кіраўніцтва ГДР прывялі да народнага паўстання 1953 года, што прымусіла кіруючую Сацыялістычную адзіную партыю Германіі (САПГ) абвясціць «новы курс». Правільнасць гэтага рашэння пацвердзілі вынікі развіцця ГДР у 1953–1957 гадах. На аснове эканамічных поспехаў і ўстановак «новага курсу» актыўна развівалася сістэма сацыяльнай падтрымкі насельніцтва [1, с. 185]. Аднак гэтай сістэме было далёка да тых рубяжоў, якія былі дасягнуты ў ФРГ.

НА ПАРОЗЕ ШАСЦІДЗЕСЯТЫХ

Трэцяя легіслатура (1957–1961) у гісторыі ўладных структур ФРГ характарызаваўся новымі значнымі поспехамі эканамічнай палітыкі федэральнага ўрада. 1958 год быў адзначаны падзеяй этапнага характару ў гісторыі дойчмаркі: яна набыла статус свабодна канверсоўнай валюты. З 1961 года выразна абазначылася тэндэнцыя да істотнага ўмацавання пазіцыі дойчмаркі ў сістэме міжнародных валютна-фінансавых каардынат. Новыя рубяжы былі ўзяты ў павышэнні ўзроўню жыцця бундэсбюргераў. У канцы трэцяй легіслатуры не менш як 33 % сем'яў былі ўладальнікамі аўтамабіляў.

Краіна ўваходзіла ў 1960-я гады, знаходзячыся на пачатковай стадыі постіндустрыяльнай цывілізацыі. Для гэтай цывілізацыі зусім не

ўласціва сацыяльная структура буржуазнага грамадства, якая была апісана ў «Маніфесте Камуністычнай партыі» К. Маркса і Ф. Энгельса. У сацыяльнай структуры ФРГ не было ўжо таго слоя, якому адрасаваўся ключавы лозунг «Маніфеста» – «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!» Значна ўзрасла колькасць эканамічна актыўных немцаў, занятых у сферы паслуг. Зразумела, істотна павялічвалася і доля галін гэтай сферы ў стварэнні валавога ўнутранага прадукту ФРГ. У сувязі з гэтым асабліва дынамічныя былі змяненні ўнутры сярэдняга класа. Набывала ўстойлівасць тэндэнцыя да зніжэння яго прадстаўніцтва ў прамысловым і аграрным комплексах, да ўсё больш актыўнага ўключэння ў працэс пашырэння сферы паслуг.

За 1957–1961 гады краіна зрабіла чарговы эканамічны рывок. У канцы гэтай легіслатуры ФРГ стала другой прамысловай дзяржавай свабоднага свету. Прамысловая дзяржава № 1 у глабальным маштабе – ЗША – эфектыўна працягвала ажыццяўляць фінансавую падтрымку заходнегерманскай эканомікі.

У гэты перыяд яшчэ больш паглыбіўся разрыў паміж ФРГ і ГДР у сацыяльна-эканамічнай сферы. Буйныя памылкі кіраўніцтва САПГ, якія перш за ўсё выявіліся ў прымусовай калектывізацыі сельскай гаспадаркі, былі адной з галоўных прычын Берлінскага крызісу 1958–1961 гадоў, што прывёў да з'яўлення сумна вядомай Берлінскай сцяны. Па-сапраўднаму не спрацаваў вылучаны САПГ лозунг «стандартызацыя – механізацыя – аўтаматызацыя» [1, с. 184].

ХВАЛІ НАВУКОВА-ТЭХНІЧНАЙ РЭВАЛЮЦЫІ

На эканамічную палітыку ФРГ у 1960-я гады паўплывалі два фактары. Па-першае, да пачатку легіслатуры 1961–1965 гадоў сталі актыўна паглыбляцца інтэграцыйныя працэсы ў рамках Еўрапейскага эканамічнага супольніцтва, створанага ў 1957 годзе. Па-другое, у 1950-я гады ў свеце актыўна разгарнулася навукова-тэхнічная рэвалюцыя (НТР). У гэты перыяд афіцыйны Бон не рабіў акцэнт на буйнамаштабнае ўключэнне нямецкай інтэлектуальнай эліты у НТР. Маркамі ФРГ шчодро аплач-

ФРГ. Сталеліцейныя заводы ў г. Дуйсбург

валася тое, што складала інтэлектуальную ўласнасць замежных даследчыцкіх цэнтраў, вынаходнікаў. Патэнты, ліцэнзіі, якія купляліся ў іх, сталі ключавым элементам перабудовы тэхналагічнага базісу заходнегерманскага вытворчага комплексу [4].

Дзякуючы першаму фактару краіна ў пачатку 1960-х гадоў мела больш спрыяльныя магчымасці для рэалізацыі канчатковай прадукцыі, істотна ўмацавала гандлёва-эканамічны складальнік у сваіх адносінах з Італіяй, Францыяй, краінамі Бенілюкса. У сувязі з другім фактарам адбылася змена акцэнтаў у федэральнай палітыцы. Кіруючыя колы Германіі былі сведкамі рэвалюцыйных зрухаў у тэхналагічным базісе краін – экспарцёраў патэнтаў і ліцэнзій і аказаліся перад дылемай: або ўзяць прыклад з гэтых дзяржаў і выйсці на этап такога кшталту зрухаў, або ісці ранейшым курсам і ў выніку апынуцца ў шэрагах аўтсайдэраў. Афіцыйны Бон аддаў перавагу першаму варыянту дзеянняў [7].

Бонская рэспубліка становілася краінай вялікай хіміі. Актыўна нарошчваліся аб'ёмы вытворчасці ў нафтаперапрацоўчым комплексе. Гэта стала магчымым у многім дзякуючы фінансавай дапамозе з боку Вялікабрытаніі. Відавочная была дынаміка ў айчыннай вытворчасці аўтамабіляў. Узровень, на які выйшла заходнегерманскае самалётбудаванне, даваў магчымасць яму ўсё больш актыўна выконваць заказы «Люфтганзы», «Люфтвафэ», замежных авіякампаній. Хутка набірала абароты ракетна-касімічная прамысловасць. Яна таксама працавала ў цесным кантакце з грамадзянскімі і ваеннымі ведамствамі. Стала дасягаць буйных вынікаў яшчэ адна маладая галіна ў індустрыяльным комплексе – атамная [2].

Цікава, што істотна ўзрасла выпрацоўка на аднаго працаатрымальніка, але не было адпаведнага павелічэння арміі беспрацоўных. У пачатку 1970-х гадоў 10 прамысловых рабочых выконвалі такую ж работу, што 10 гадоў таму 16 іх калег. У той жа час у ФРГ знаходзілі сабе працоўнае месца гастарбайтэры, якія мелі грэчаскае, італьянскае, партугальскае, турэцкае грамадзянства [7].

У гэты перыяд, у адрозненне ад мінулых гадоў, федэральны і зямельны ўрады

рэалізоўвалі свае ўладныя паўнамоцтвы ў эканамічнай сферы больш істотна. Стаў рэальнасцю новы элемент эканамічнай палітыкі – планаванне. Набыло рэальныя абрысы ваенна-тэхнічнае праграмаванне. Дзяржава запланавала выкананне фірмамі заказаў бундсвера. Быў узяты жорсткі і няўхільны курс на тое, каб выканаўцы навукова-даследчых і доследна-канструктарскіх работ з году ў год атрымлівалі з бюджэту больш значныя сумы. Калі ўзяць за пункт адліку пачатак 1960-х гадоў, то ў канцы пятай легіслатуры навукова-даследчы і доследна-канструктарскі корпус атрымаў ад дзяржавы фінансавую падтрымку на 420 % большую, чым у пачатку пераломнага для навукова-тэхнічнай палітыкі ФРГ дзесяцігоддзя [2].

У 1960-я гады стала ўзмацняцца тэндэнцыя да манапалізацыі ў прамысловасці. Менавіта тады пачынаецца гісторыя транснацыянальных карпарацый у ФРГ.

Разам з тым нельга ідэалізаваць стан заходнегерманскай эканомікі ў 1960-я гады. Рэцэсія 1966–1967 гадоў сведчыла аб тым, што эканамічная палітыка, якая будавалася на канцэпцыях Л. Эрхарда, зайшла ў тупік. У 1966 годзе да ўлады прыйшла вялікая кааліцыя ў складзе ХДС, ХСС, СДПГ, якая кіравала да 1969 года. Яе першай асобай, гэта значыць федэральным канцлерам, быў Курт Георг Кізінгер. Каб выйсці са стану рэцэсіі, міністр эканомікі К. Шылер і міністр фінансаў Ф.Ё. Штраус распрацавалі план, дзякуючы якому ўдалося дасягнуць эканамічнай стабілізацыі. Гэтаму спрыяла тое, што вырашэнне многіх пытанняў фінансавай палітыкі ад суб'ектаў федэрацыі было перададзена федэральнай выканаўчай уладзе [4]. Пры параўнанні сацыяльна-эканамічнага развіцця ФРГ і ГДР у 1961–1969 гадах трэба мець на ўвазе, што менавіта гэты адрэзак часу быў найлепшы ў гісторыі ГДР па адпаведных паказчыках. «Закрыццё мяжы на Захад прывяло да стабілізацыі сацыяльна-эканамічнай сітуацыі і нават дало магчымасць гаварыць пра запознены «эканамічны цуд» у ГДР. У 1969 годзе аб'ём прамысловай вытворчасці ў гэтай краіне перавысіў узровень даваеннай Германіі. У 1960-я гады штогадовы рост нацыянальнага даходу трымаўся на ўзроўні 5 %, пры гэтым вытворчасць прадметаў

Заходнегерманскі аграрны і харчовы экспарт у 1960-я гады (тыс. еўра, у сучасных цэнах) [5, с. 43]

1960	557 819
1961	549 639
1962	584 407
1963	673 371
1964	825 225
1965	1 012 869
1966	1 006 222
1967	1 265 959
1968	1 526 206
1969	1 869 283

ГДР. Завод грузовых
аўтамабіляў
ў г. Людвігсфельд

спажывання пачала абганяць развіццё цяжкай індустрыі. У ГДР, першай сярод сацыялістычных краін, была наладжана масавая вытворчасць легкавых машын, каляровых тэлевізараў, складанай бытавой тэхнікі» [1, с. 189].

Ёсць усе падставы сцвярджаць, што ў той час сацыялістычная ГДР стала на парадак больш сацыяльнай. «Сацыяльнае развіццё краіны ў 1960-я гады было адзна-

чана значным уздымам узроўню жыцця – за дзесяцігоддзе ён вырас у паўтара раза, і па гэтаму паказчыку ГДР не мела сабе роўных у сацыялістычнай сістэме» [1, с. 191].

Дасягненні ГДР у сацыяльна-эканамічнай галіне ў 1960-я гады былі б яшчэ больш значнымі, калі б не была згорнута эканамічная рэформа, распачатая ў сярэдзіне дзесяцігоддзя. Яна прадугледжвала рэзкае павышэнне ролі эканамічных метадаў у кіраванні народна-гаспадарчым комплексам, разумна абгрунтаваную дэцэнтралізацыю ў гэтым кірунку [4].

НА ШЛЯХУ ДА АБ'ЯДНАННЯ

З 1969 па 1982 год у ФРГ кіравала сацыял-ліберальная кааліцыя. Галоўная партыя кааліцыі – СДПГ – у сваіх праграмных устаноўках пастаянна дыстанцыравалася ад канцэпцыі сацыяльнай рыначнай гаспадаркі. На практыцы ж адмаўлення ад гэтай канцэпцыі не адбылося. Разам з тым планаванне ў рамках дзяржаўнага ўмяшання ў эканоміку стала больш змястоўным, канкрэтным. Гэта ў першую чаргу датычылася такога макраэканамічнага паказчыка, як эканамічны рост. Больш унушальнай была сацыялізацыя эканамічнай палітыкі, што набрала значныя абароты ў сувязі з пераканаўчай дынамікай эканамічнага росту, якая прасочвалася ад старту ўрадавай адказнасці сацыял-дэмакратыў да пачатку крызісу сусветнай капіталістычнай эканомікі 1973–1975 гадоў. Праўда, у сусветным эканамічным табелі аб рангах ФРГ не займала ўжо такога месца, як у часы Л. Эрхарда. З 1970 года па магутнасці эканамічнага патэнцыялу ў маштабах свабоднага свету яна прапускала наперад не толькі ЗША, але і Японію [7].

У 1974 годзе, у разгар эканамічнага крызісу, адбылася змена ўлады на Рэйне. Пераемнікам лідэра СДПГ Вілі Бранта, які быў на чале федэральнай выканаўчай улады з 1969 па 1974 год, стаў яго аднапартыец Гельмут Шміт. Зразумела, на долю новага канцлера выпала роля крызіснага менеджэра. Яго лозунг – «Эканамічны рост любой цаной!» Таму ў палітыцы ўрада выкананню сацыяльных функцый дзяржавы надавалася меншае значэнне, чым раней. Пачалася рэіндустрыялізацыя ФРГ. У прамысловым комплексе слабелі пазіцыі матэрыялаёмістых галін. Па сутнасці, стартаваў першы этап перабудовы народнай гаспадаркі з улікам дасягненняў у галіне інфарматыкі, біятэхналогіі, геннай інжынерыі, хіміі палімерных злучэнняў [2].

Г. Шміт, як і В. Брант, надаваў асаблівую ўвагу садзейнічэнню суб'ектам гаспадарання, у якіх працавала менш як 500 бундэсбюргераў. Разам з тым маштабы фінансавай падпідкі гэтай часткі прадпрыемальніцкага корпуса з боку федэральнага ўрада былі значна больш моцныя, чым у часы В. Бранта. З сярэдзіны 1970-х гадоў такія суб'екты гаспадарання атрымлівалі на вельмі спрыяльных умовах крэдыты. У гэты час таксама істотна павялічыліся запасы золатавалютных рэзерваў, умацавалася нацыянальная валюта. Дзякуючы актыўнай зацікаўленасці ўрада Г. Шміта і яго бліжэйшых замежных саюзнікаў запрацаваў механізм свабоднага гандлю канчатковай прадукцыяй прамысловага комплексу ў заходняй частцы Старога Свету, набыла рэальныя абрысы Еўрапейская валютная сістэма (ЕВС) [4].

Зразумела, у часы праўлення кабінетаў В. Бранта і Г. Шміта працягвалася саборніцтва сацыяльна-эканамічных сістэм ФРГ і ГДР. Аргументы ўсходнегерманскага кіраўніцтва выглядалі значна менш пераканаўча, чым у 1960-я гады.

Не надалі дынаміку прамысловаму комплексу ГДР тыя абставіны, што «ў 1972 годзе быў завершаны перавод прадпрыемстваў з дзяржаўным удзелам і прамысловых кааператываў у грамадскі сектар, і яго доля ў прамысловай вытворчасці ГДР дасягнула 99 %. На працягу 1970-х гадоў адбывалася зніжэнне тэмпаў эканамічнага росту, ведамасныя інтарэсы бралі верх над дзяржаўнай

стратэгіяй, захоўваўся прымат колькасных паказчыкаў і быў прапушчаны паварот да інфармацыйных і энергазберагальных тэхналогій. Застойныя з’явы ў эканоміцы выліліся ў крызіс 1977–1979 гадоў, народжаны перш за ўсё ростам цэн на сыравіну і энерганосьбіты. Няўхільна нарасталі знешняя запазычанасць ГДР (у 1971 годзе яна складала 2 млрд., а ў 1981 годзе – 10 млрд. марак). Запаволіўся рост узроўню жыцця» [1, с. 250–251]. Разам з тым, гэты паказчык ГДР па-ранейшаму быў найлепшы ў маштабах усяго сацыялістычнага лагера.

Пасля краху сацыял-ліберальнай кааліцыі ў ФРГ манетарысцкую палітыку, якую хацеў правесці Г. Шміт, праводзіла ўжо кааліцыя ў складзе ХДС, ХСС, СвДП, якая на чале з Гельмутам Колем кіравала краінай у 1982–1998 гадах. Новы ўрад перш за ўсё перагледзеў шэраг артыкулаў дзяржаўнага бюджэту. Меліся на ўвазе артыкулы, звязаныя з выкананнем дзяржавай сацыяльных функцый. Быў рэзка скарачаны дзяржаўны апарат. Перасталі існаваць у ранейшым выглядзе стыпендыяльная сістэма для студэнтаў у вышэйшай школе ФРГ. Студэнцкі корпус падтрымліваўся індывідуальным крэдытаваннем, што, зразумела, патрабавала значна меншых выдаткаў з боку дзяржавы. Дзяржава адышла ад жорсткага кантролю ў пытаннях, звязаных з функцыянаваннем аб’ектаў куплі-продажу ў жыллёвым сектары. Памянялі форму ўласнасці пошта, чыгунка, страціўшы статус дзяржаўных аб’ектаў. Дзяржава адмовілася ад манаполіі ў сферы тэлебачання і тым самым дала з’явіцца святло для з’яўлення канкурэнтаў у барацьбе за авалоданне сімпатыямі тэлеаўдыторыі.

Спачатку федэральны міністр фінансаў Г. Штольтэнберг, а затым яго пераемнік Т. Вайгель пры падтрымцы і садзейнічання з боку Г. Коля ажыццявілі рэформу падатковай сістэмы. Ад гэтай рэформы перш за ўсё выйгралі прадпрыемальнікі, уладальнікі суб’ектаў гаспадарання з колькасцю працуючых менш як 500 чалавек [7].

Тры першыя легіслатуры Г. Коля былі адзначаны паступальным эканамічным ростам. Рэзка ўзмацніліся пазіцыі Бонскай рэспублікі ў міжнародных гандлёва-эканамічных адносінах. У глабальным маштабе толькі са Злучаных Штатаў Амерыкі вывозілася таварная

маса большая, чым з ФРГ. Безумоўна, не ўсе сур’ёзныя праблемы сацыяльна-эканамічнага характару былі вырашаны. Перш за ўсё гэта датычылася беспрацоўя [3].

Праўленне Г. Коля ў гісторыі Бонскай рэспублікі храналагічна супала з нарастаннем праблем сацыяльна-эканамічнага характару ў ГДР. У гэты час тэхналагічнае адставанне эканомікі ГДР ад сусветнага ўзроўню стала відавочным. Узровень прадукцыйнасці працы ў прамысловасці, па розных ацэнках, складаў ад трэці да паловы заходнегерманскага. Пошук выйсця вёўся па розных напрамках, але не было палітычнай волі і паслядоўнасці. Зноў, як і дваццаць гадоў таму, рабіліся спробы рэабілітаваць дэцэнтралізацыю, быў узят курс на інтэнсіфікацыю вытворчасці і ўкараненне дасягненняў навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. У рамках Савета эканамічнай узаемадапамогі (СЭУ) ГДР адказвала за развіццё камп’ютарных тэхналогій, але для вытворчасці чыпаў яе эканоміцы ўжо проста не хапала часу. Пасля таго, як для ўсходнееўрапейскіх краін адкрыліся сусветныя рынкі камп’ютараў, прадукцыя фірмы «Рабатрон» не знаходзіла пакупнікоў.

Нешта падобнае адбывалася і на спажывецкім рынку. Кожнае прадпрыемства атрымала заданне на вытворчасць тавараў шырокага спажывання, але насельніцтва адмаўлялася іх купляць, таму што яны не вытрымлівалі канкурэнцыі з заходнімі, ды яшчэ і прадаваліся па відавочна завышаных цэнах [1, с. 251].

Толькі за восем гадоў (з 1981 па 1989) знешняя запазычанасць ГДР узрасла ў 5 разоў [1, с. 251]. Такого росту па гэтаму важнаму эканамічнаму паказчыку ГДР не ведала за ўсю сваю папярэднюю гісторыю.

Такім чынам, параўнальны аналіз сацыяльна-эканамічнага развіцця ФРГ і ГДР з 1949 па 1990 год сведчыць:

1. У ФРГ была рэалізавана мадэль сацыяльнай рыначнай гаспадаркі, якая пераканаўча даказала сваю эфектыўнасць, аказалася прывабнай у глабальным інтэр’еры.
2. Мадэль дзяржаўна-манапалістычнага сацыялізму, навязаная Савецкім Саюзам Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, аказалася неэфектыўнай, і таму ГДР прайграла ў сацыяльна-эканамічным спаборніцтве з ФРГ. ■

ЛІТАРАТУРА

1. Ватлин, А.Ю. Германия в XX веке / А.Ю. Ватлин. – М: «Российская политическая энциклопедия» (РОСС-ПЭН), 2005. – 336 с.
2. Archiv für Christlich-Soziale Politik (далей: ACSP), Druckschrift (далей: DS) 17/28.
3. ACSP, DS 43/49.
4. ACSP, DS 53/67.
5. U.S News and World Report. – 1984, 16 February. – P. 35–49.
6. ACSP, DS 65/98.
7. ACSP, DS 76/83.